

Het Hagelkruis

Heemkundekring Barthold van Heessel Aarle-Rixtel

33e jaargang, nr.1 2016

COLOFON

HET HAGELKRUIS

Informatieblad van Heemkundekring Barthold van Heessel te Aarle-Rixtel. Tijdschrift met artikelen over geschiedenis, archeologie, heemkunde e.a. met betrekking tot Aarle-Rixtel. Verschijnt drie à vier maal per jaar.

Redactie

Contactpersoon: Henk van Beek
Tel.: 0492 381851
h.vanbeek9@chello.nl

Albert Claessen
Angela Willemsen - Huffenreuter

Heemkundekring BARTHOLD VAN HEESSEL

Kouwenberg 37, 5735 GM Aarle-Rixtel
Tel.: 0492 383553
www.heemkameraarlerixtel.nl
info@heemkameraarlerixtel.nl

Dagelijks bestuur

Voorzitter: Jan Dekkers
Tel.: 0492 381673

Secretaris: Joost Martens
Tel.: 0492 382639

Penningmeester: Diana van de Laar
Tel.: 0492 384415
IBAN: NL79 RABO 0101 4057 31

Inhoudsopgave

Colofon en voorwoord	2
Het nieuwe heemhuis, een zegen!	3
De rijkdom van Aarle-Rixtel	3
Jeugdherinneringen	5
Met passen en meten..... (vervolg)	6
Oude wijzerplaat	7
Boekenweekboek	8
De eerste baddokter in Nederland als arts actief in Aarle-Rixtel	9
De poffer	10
Mooie vondst	10
Van een kleine wereld waarin veel te beleven was (2)	11
Andere bronnen voor je stamboomonderzoek	12
Informatie heemkundekring en museum	16

Voorwoord

Beste mensen,

We zijn inmiddels alweer enkele maanden onderweg in het nieuwe jaar 2016. Er is veel gebeurd in onze vereniging, we hebben afscheid genomen van de oude heemkamer aan de Bosscheweg en zijn definitief ingetrokken in het pand Kouwenberg 37: ons nieuwe HEEMHUIS.

Het is een prachtig gelegen locatie midden in het dorp, gemakkelijk bereikbaar en met veel mogelijkheden. Er wordt hard gewerkt om alles op orde en goed ingericht te krijgen. We hopen in de eerste helft van mei de deuren voor het publiek te kunnen openen, zodat u zelf kunt komen bewonderen hoe ons (kleiner) museum er uitziet. De nadruk ligt op Aarle-Rixtel met heel zijn verleden, maar dan minder traditioneel qua uitstraling als voorheen. Over de opening en verdere activiteiten wordt u via ons Mededelingenblad op de hoogte gebracht en ook in het volgende Hagelkruis zult u hierover weer kunnen lezen. Het eerste Hagelkruis in dit jaar bevat weer veel artikelen die de moeite waard zijn om te lezen.

Veel leesplezier,

Jan Dekkers, voorzitter

Het Hagelkruis

In de Hooge Akkers vinden we dit hardstenen 14e-eeuws kruis met een archaisch aandoende Christusfiguur. Deze kruisen dienden in die tijd om hagelschade te voorkomen en werden altijd geplaatst op een kruispunt van wegen. Het is het enige bewaard gebleven stenen hagelkruis in Nederland.

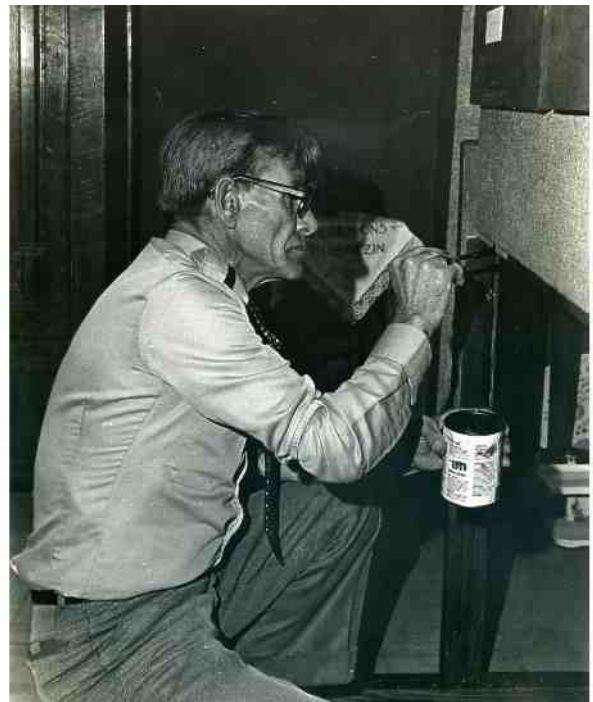
Foto voorzijde: poorthuis van Kasteel Croy
©Henk van Beek

Het nieuwe heemhuis, een zegen!

Henk van Beek

Binnenkort is het nieuwe heemhuis aan de Kouwenberg toegankelijk voor het publiek. Met man en macht is eraan gewerkt om er een prachtige accommodatie van te maken. Er is werkelijk sprake van een topprestatie. De komst van dit nieuwe onderkomen is een zegen. De heemkamer aan de Bosscheweg had eerlijk gezegd zijn beste tijd gehad. Het aantal bezoekers was sterk tanende. Dat had niet alleen te maken met de overwegend statische inrichting en de wat excentrische ligging. Binnen het huidig tijdsbeeld is 'oud' niet meer echt 'in'. Dat was in eerdere decennia wel anders. In de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw herleefden nostalgie en sentiment. Boerenantiek was 'in' met zwaar eiken meubilair, 'bebalkte' plafonds, schoonmetselwerk, 'krasstuckwerk', lampenkappen van varkensblaas, salontafels van karrewielen en aan de muur melancholieke landschappen van bijvoorbeeld Marinus Bies. De heemkundekring floreerde als nooit te voren met 'heemcoryfeeën' zoals Sjef Hendriks, Wim Hendriks, Lucy Bos, Mia Brouwers, Tom en Jan van Vlerken, Marietje Schreurs, Piet Strijbosch, Henk van Duppen, Lia Prinsen, Toon Derks, Willem Iven, Helen van Noordwijk en ga zo maar door.

Mensen als Harrie Löring, Louis Barten, Ton Swinkels, Geert Derks, Rinie van Berlo, Bert Uittenbogaard en anderen 'met passie voor het verleden' zijn helaas wat meer naar de achtergrond verdwenen. Natuurlijk, we beschikken nog steeds over een behoorlijke groep actieve mensen die zich nog steeds graag en met veel energie inzet. Maar ik moet helaas constateren dat het historisch besef lang niet meer zo sterk aanwezig is als in het verleden. Het rijke Aarlese archief wordt nog slechts door een enkeling bezocht. Bij de gemeentelijke overheid is het monu-

Sjef Hendriks, destijds een van de grote kartrekkers

mentenbeleid in de ijskast gezet. Dit alles baarde mij tot voor kort grote zorgen. Ja, baarde. Gelukkig is er - zij het op nog beperkte schaal - een nieuwe generatie in aantocht. Met name de laatste tijd sluiten jongere mensen zich bij ons aan. En met de komst van het nieuwe heemhuis, met zijn centrale ligging op een uitstekende zichtlocatie, krijg ik weer hoop, hoop dat de laagdrempelige 'goei kamer' druk bezocht zal gaan worden. Niet alleen als opstapje via het kopje koffie naar de museumafdeling, maar ook als toegangspoort naar een tijdperk waarin het historisch besef weer een plek krijgt die het verdient.

De rijkdom van Aarle-Rixtel

Henk van Beek

In zijn boek "Reize door de Majorij" vermeldt Stephanus Hanewinkel een anekdote over het aantal kastelen, dat Aarle-Rixtel in de loop der tijd ten deel is gevallen. Zo zou de duivel met een grote zak vol kastelen over Brabant hebben gevlogen, toen er boven Aarle-Rixtel plots een gat in de zak ontstond waaruit zeven kastelen vielen. Hanewinkel doelde op Slotje Ten Broeke (nabij de Roode Leeuw), Strijpsoord, het Gulden Huis (kasteel van Rixtel), Huize Kannelust, Huize Ter Smissen en Huize ter Hurckens. Kasteel Croy hoorde in de tijd van Hanewinkel tot de heerlijkheid Stiphout (van 1789 tot 1968). In feite spreken we dus over acht slotjes en kastelen. De vraag is: hoe het komt dat wij in Aarle-Rixtel zo rijk bedeed zijn met die adellijke huizen? Is dit puur

toeval of is hier een verklaring voor te geven? Of schoon ik mij realiseer dat ik mij hiermee op glad ijs begeef, wil ik toch een aantal verklaringen geven.

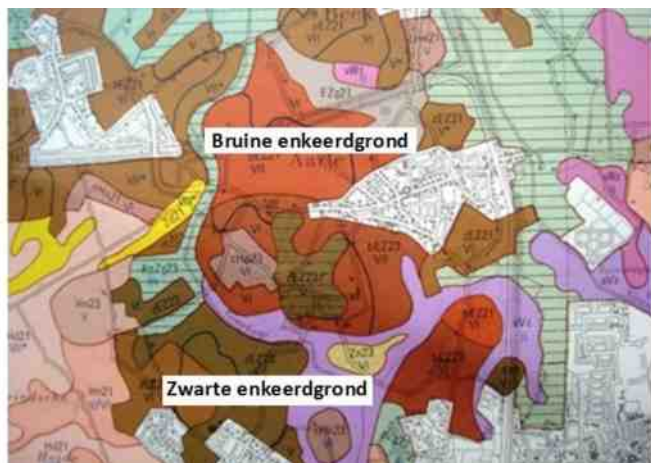
Droogte-eiland

Sedert de laatste ijstijd ligt Aarle-Rixtel als het ware op een droogte-eiland dat wordt omgeven door beekjes en rivieren. Aan de west- en zuidkant stroomt de Goorloop (eertijds de Mierle of Pescal genoemd), aan de zuidoostkant stroomt de Schavelingse of Broekholtse loop, aan de oostkant stroomt de Aa en aan de noordkant stroomt de Reijbroekse loop, alle met hun bijbehorende beekdalen. De Aa heeft zelfs een breed stroomdal. Men moet zich voorstellen dat deze beekdalen slechts op een

paar plaatsen konden worden overgestoken, zoals bij Schevelingen, bij de Grote Overbrug, op Striip, op Duijnhoven (Lieshoutsweg), op 't Groenewoud (Het Laar) en op de Heuvel. Gedurende het grootste deel van het jaar stonden deze beekdalen vrijwel volledig onder water. Strategisch gezien was Aarle-Rixtel als droogte-eiland dus zeker interessant om je daar te vestigen, omdat die beekdalen met hun moerassige bodem eeuwenlang als natuurlijke verdedigingslinie konden fungeren. Ik geef toe, het klinkt wat overdreven, maar toch! Een nóg belangrijker gevolg van de ligging nabij deze beekdalen is de vruchtbaarheid van deze dalen. In de bodem van beekdalen komen namelijk verhoudingsgewijs veel mineralen en andere voedingsstoffen voor. Daar kom ik nog op terug. Zo wist de eerder aangehaalde Hanewinkel het volgende te vertellen: "de landerijen rondom het Gulden Huijs gelegen, leverden het beste en volgens haaren grootte, het meeste hooi op van de gansche Meijerij". Dit laatste kan men overigens ook in andere historische bronnen vinden. We spreken dan ook niet voor niets over het "Gulden Huis" (kasteel van Rixtel) en de "Gulden Aa". En het is niet voor niets dat "de Gemertsen" hun vee vaak stiekem op Aarlese grond lieten grazen en dat daardoor de Snelle loop al eeuwen geleden een dubbel profiel kreeg. Vanwege de hoge kwaliteit van het hooi was het dus sowieso al aantrekkelijk om zich in Aarle-Rixtel te vestigen. Er zijn echter nog meer aanwijzingen voor de aantrekkelijkheid van ons dorp.

Akkers

De hoger gelegen akkers werden eeuwenlang bemest met mest uit de potstal, vermengd met heideplaggen. De hierdoor ontstane bodem wordt dan ook zwarte enkeerdgrond genoemd. Zwart vanwe-

ge de zwarte/donkergrijze kleur van de heidekluiten, die 'podzol' bevatten (podzol is Russisch voor as). De hoge dekzandgronden van de Hooge akkers, de Rixtelse akkers en de Valkendijk werden echter bemest met potstal, gemengd met zoden en plaggen uit de beekdalen van de Goorloop, de Schevelingse loop en de Reijbroekse loop. Deze grondsoort noemt men bruine enkeerdgrond. Deze bodemsoort is tamelijk zeldzaam. In Zuidoost-Bra-

De Valkendijk

bant kom je die vrijwel alleen hier in ons dorp tegen. De bruine enkeerdgrond is veel vruchtbaarder dan de zwarte. Dus ook dat maakt het gebied aantrekkelijk voor herenboeren. Maar we zijn er nog niet.

Leem

In een groot gedeelte van de ondergrond van De Koppel en van Laag Striip bevindt zich een dikke leemlaag van een hoge kwaliteit. Eeuwenlang is deze leem gebruikt voor het bakken van stenen. Om die reden is het dus ook aantrekkelijk geweest om hier je stenen huis te laten bouwen. De muren van de meeste huizen bestonden vroeger immers hoofdzakelijk uit vitselwerk. Dat is leem vermengd met kaf, aangebracht tegen een vlechtwerk van wilgentenen. Dus ook de nabijheid van hooggekwalificeerde leem heeft ertoe bijgedragen dat de adel zich hier vestigde. Op de bodemkaart die hierbij is afgebeeld kan men de verschillende grondsoorten duidelijk onderscheiden, waarbij je deze kaart ook nog eens kunt vergelijken met het kaartje waarop de beken staan getekend die het zgn. hoogte-eiland profileren.

Water

Een laatste reden waarom er hier nogal wat slotjes en kastelen zijn verschenen is de aanwezigheid van water. Een slotje en kasteel werden immers versterkt met een gracht. Om die reden liggen ze meestal aan de rand van een beekdal met aan één kant een hoger gelegen stuk grond.

Tot slot

Het staat zonder meer vast dat het grondgebied van ons dorp zowel in geologisch als in morfologisch opzicht interessante kenmerken heeft: vruchtbare beekdalen, hooggelegen akkers, bestaande uit vruchtbare bruine enkeerdgrond en de aanwezigheid van grote pakketten leem van een hoge kwaliteit. Alleszins een aantrekkelijke omgeving om je er te vestigen.

Aarle zou zijn afgeleid van aar en loo, een open plek tussen bossen. Rixtel zou zijn afgeleid van rix/ rex (rijk, koning) en stelle of stella (plaats of plek). Na bovenstaande beschouwing mag je nu toch wel met een gerust hart zeggen dat je als inwoner van ons dorp de koning te rijk bent!

Jeugdherinneringen

Ik ben *Ria Bekkers*, 69 jaar, en sinds vier jaar wone-
nend in Zonnetij.

Mij is gevraagd iets te vertellen over de jaren dat ik
in de Dorpsstraat woonde. Ik ben er komen wonen
toen ik vijf jaar oud was, in 1951, omdat mijn ouders
eerst in de Biermansstraat een huis huurden en lie-
ver iets van zichzelf wilden hebben. Dus, op een
zondag gingen zij erop uit om naar een woning te
kijken en ze kwamen aan bij de familie Van Hoof,
Dorpsstraat 73, de ouders van Huub en Harrie van
Hoof. Toen zij hoorden dat mijn vader ook een hout-
bewerker was, raakten zij meteen enthousiast en
zeiden: "Als jullie dit huis kopen, zullen wij zorgen
dat wij gauw in het bejaardenhuis zitten". Zij lieten
ook nog veel timmergereedschap voor mijn vader
achter. Verhuizen was duur en ik weet nog dat mijn
moeder dekens donkerrood had geverfd om er
overgordijnen van te maken. Er was boven wel een
bad, maar geen warm water, dus moest mijn moe-
der eerst water warm stoken in de wasketel om dat
met emmers naar boven te brengen.

Het was een reuze gezellige buurt met naast ons de
familie Senders en tegenover ons de familie Beniers
waar limonade gemaakt werd. Naast Senders
woonden Martha, Miet, Jan en Johan Slaats, vier
vrijgezellen die een elektriciteitsbedrijf hadden, later
ook een winkel. Heel de buurt mocht daar op zater-
dagmiddag televisie komen kijken, naar Dappere
Dodo, en ook kregen we drinken en een speculaas-
mannetje. Martha was altijd de redder in nood als

wij als kind iets mankeerden. Op vrijdag ging mijn
zus Francien vaak helpen als Annie Beniers aan het
poetsen was. Toen de Vim eens op was, vroeg ze
aan Francien, toen \pm 5 jaar, "wil je even nieuwe
gaan halen bij de köster". Die woonde vlakbij waar
nu het Pumpke is, maar zij dacht dat de köster
naast de kerk woonde, omdat mijn moeder had ge-
zegd dat hij altijd de klok luidde. Zo was zij enigszins
verdwaald.

Het was de zoete inval bij ons thuis, iedereen kwam
achterom en het was oergezellig. Wij speelden veel
met de kinderen uit de buurt die volop aanwezig
waren. Er woonden allemaal grote gezinnen. Er was
van alles te zien en te beleven, Grardje Vriens met
het beslaan van de paarden en als er eens een op
hol sloeg. De kermis in augustus. Ik ben wel eens in
een woonwagen gaan poetsen en mijn moeder
kwam me helemaal in paniek zoeken. Geld zoeken
als de luchtschommels werden afgebroken en lek-
ker op de pomp zitten. Bij Willy Aarts het hooi bin-
nendoen, allemaal op de boerenkar, super. De
grote Mariaprocesie in de tuin van de familie Sen-
gers, tegenover ons, met bijna alle verenigingen
van Aarte-Rixtel, héél indrukwekkend. Ik heb er een
geweldige jeugd gehad en heb er gewoon totdat
ik twaalf werd en we verhuisden naar de Maria-
straat waar mijn vader een nieuw huis had ge-
bouwd.

Tot zover mijn belevenissen in de Dorpsstraat.

*De Dorpsstraat, waar Ria Bekkers heeft gewoond (dus niet de Helmondseweg,
zoals de foto vermeldt)*

Met passen en meten..... (vervolg)

Joost Martens

"Met passen en meten wordt de meeste tijd versleten"; "meten is weten, gissen is missen". Twee spreekwoorden die in beroepen die met bouwen, tekenen, houtbewerking enz. te maken hebben erg vaak gebruikt worden. En natuurlijk: wanneer iets moet passen, moet er wel goed gemeten worden. Anders krijg je problemen.

Zoals in het vorige artikel in Het Hagelkruis al werd aangegeven is de passer een veel voorkomend stuk hulpgereedschap bij allerlei uiteenlopende beroepen. We hebben toen gekeken naar een paar vreemde eenden in de bijt, zoals de 'lady-leg-passer'. Deze keer blijven we wat dichterbij huis en we bekijken een aantal passersoorten die vaker voorkomen: steekpassers, krompassers, tekenpassers en hun afgeleide vormen die al eeuwenlang in gebruik zijn.

De steekpasser bestaat in zijn meest eenvoudige uitvoering uit twee houten of metalen benen van gelijke lengte die aan de bovenzijde draaibaar met elkaar zijn verbonden. De verbinding is geschroefd, geklonken of voorzien van een vleugelmoer. Aan de onderzijde van beide benen is een scherpe metalen punt. Metalen steekpassers zijn er in maten van 5 tot 50 cm. en houten exemplaren zijn soms nog veel groter. Steekpassers worden gebruikt voor het afpassen en overbrengen van afstanden op hout of metaal. Door de jaren heen heeft de steekpasser eigenlijk nauwelijks veranderingen ondergaan. De vorm en constructie zijn er alleen maar simpeler op geworden. Er zijn ook steekpassers met een boog waarop de afstand tussen de twee punten staat aangegeven. Soms kan één been d.m.v. een vleugelmoer gefixeerd worden op de boog zodat er een vaste maateenheid ontstaat die gemakkelijker te verstellen is. Traceerpasser worden deze soorten genoemd. Een andere, specialistische toepassing van de steekpasser is de veerpasser waarbij de benen door een verend stuk rond staal verbonden zijn met fijninstelling d.m.v. een stelschroef zodat minimale wijzigingen aangebracht kunnen worden. Steekpassers worden soms ook gebruikt voor het maken van cirkels op metaal.

In de loop van de eeuwen zien we verschillende mooi versierde, met de hand gesmede steekpassers verschijnen zoals de exemplaren op de foto's in dit artikel laten zien. Dat waren redelijk kostbare stukken gereedschap die dan ook vaak gemerkt

werden met de naam van de eigenaar.

Een afgeleide vorm van de steekpasser is de binnenpasser of voetjespasser voor het meten, controleren en overbrengen van binnenmaten van buizen, moeilijk te kopiëren meervormige gaten, openingen in steenhouderswerk enz. Een belangrijk hulpmiddel voor het nauwkeurig werken dus.

Voor het overbrengen, controleren of opmeten van buitenmaten wordt in veel beroepen gebruik gemaakt van de krompasser. Krompassers zijn er in veel maten, afhankelijk van de toepassing waarvoor ze gebruikt worden.

Er zijn kleine krompassers (soms met boog met maatindeling) voor horloge- en klokkenmakers om diktes van materialen te meten of over te brengen.

Een goed verstel- of fixeermecanisme is dan natuurlijk erg belangrijk. Grotere maten van de krompasser worden in diverse beroepen gebruikt. De kuiper bv. gebruikt hem om de dikte of breedte van duigen op te meten en zo kennen veel beroepen de krompasser als meetinstrument. Ook bij de krompasser komen verende modellen voor met fijninstel-schroef voor een precieze opmeting.

Wagenmakers kennen een dubbele krompasser om de afstand en dikte van de spaken in een wiel nauwkeurig over te brengen en gelijkmatig te houden.

Combinaties van krompasser en voetjespasser (de 'maître à danser uit het vorige artikel) geven de mogelijkheid om binnenmaten in buitenmaten om te zetten of omgekeerd. Gemakkelijk om bijvoorbeeld stiften passend in een gat te maken.

Afhankelijk van het beroep en de toepassingen werden steekpassers en krompassers uitgevoerd in metalen zoals messing of ijzer (of combinaties daarvan) of in hout. Iedereen kent wel de bekende houten schoolbordpasser, maar ook de beeldhouwer, de pottenbakker, de kuiper, de wagenmaker en de scheepstimmerman gebruikten exemplaren van hout.

De smid, de timmerman, de meubelmaker en de steenhouwer gebruikten vaak ijzeren exemplaren. Bij de beroepen waarbij met grotere precisie gewerkt moest worden zoals horlogemaker, kaartenmaker, tekenaar enz. zien we de passer in vroeger tijden vaak uitgevoerd in messing en staal of combinaties daarvan. De mogelijkheid om verfijnd te werken, verschillende onderdelen te combineren of aparte toepassingen uit te wisselen zijn daarmee een stuk groter.

We zien dat terug in passers die in technische beroepen werden gebruikt. Ook bij tekenpassers zien

we de mogelijkheid om aparte onderdelen te verwisselen en zo de gebruiksmogelijkheden te vergroten. Dat varieert van de eenvoudige schoolpassers met verwisselbaar potloodje tot geavanceerde beweegbare, uitschuifbare exemplaren voor het maken van technische tekeningen.

Hieronder nog een paar voorbeelden van specialis- tische passermodellen:

de proportionalpasser (voor het omzetten van maten; eigenlijk meer een kruising tussen een passer en een rekenlineaal), twee verschillende horlogemakerspassers, de meetpasser van een horlogemaker (voor het meten van dikte en hoogte van bv. tandwielen) en als laatste een navigatiepasser voor het uitzetten van de koers op een zeekaart.

Zo zou ik nog talloze voorbeelden kunnen geven van passers die soms moeilijk nog als passer herkenbaar zijn. Allemaal maken ze gebruik van de mogelijkheid om d.m.v. beweegbare onderdelen maten af te passen, te tekenen, over te brengen, te verdelen of in andere maten om te zetten. Onmisbaar voor het meten en nauwkeurig vervaardigen van uiteenlopende zaken. Geen wonder dat de passer in het wapen van allerlei oude gildes voorkomt.

Er zijn niet veel beroepen die niet op de een of andere manier van een passer gebruik maken.

Ook in de verschillende beroepsrepresentaties in ons nieuwe heemhuis, nu en in de toekomst zal de passer een prominente rol blijven innemen. Van de Egyptenaren in de oudheid via de Romeinen en de middeleeuwse bouwmeesters tot in de nieuwe tijd.

De passer is een gereedschap dat van alle tijden is en maar moeilijk weg te denken.

Oude wijzerplaat

Tussen de spullen, die momenteel op de zolder van ons heemhuis zijn opgeslagen, bevindt zich ook een oude wijzerplaat. In eerste instantie zou je denken: "Niks bijzonders".

Toevallig kwam Toine Daelmans - een specialist op het gebied van torenuurwerken - uit Stiphout langs en we vroegen hem om even naar deze wijzerplaat te komen kijken. Volgens Toine gaat het om een 18e-eeuwse wijzerplaat, waarvan het uurwerk slechts over één wijzer beschikte. Volgens Toine is het een tamelijk uniek exemplaar!

Boekenweekboek 2016

Henk van Beek

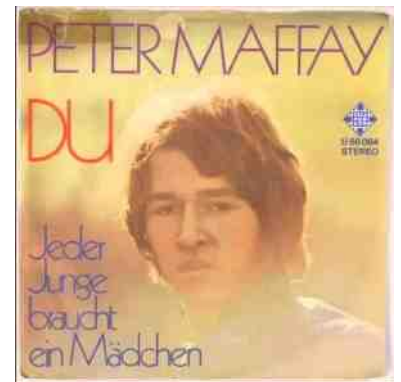
Op 28 februari werd in Lith het Brabantse Boekenweekboek 2016 gepresenteerd. Maar liefst 46 Brabanders hebben daar een bijdrage aan geleverd. Ik ben één van hen. Ik doe dit nu vijf jaar. Het is een prachtig boek met verhalen in allemaal verschillende Brabantse dialecten geschreven. De meeste verhalen hebben een humoristische toonzetting. Ons dialect is vooral een spreektaal en geen schrijftaal. Dus valt het niet mee om het vlot te lezen. Niettemin, hieronder mijn bijdrage van dit jaar.

Doitsers? Die zin nog nie zo verkèèrd!

Ons moeder kumt oit America, an d'n andere kant van de Pil. Op d'r vertiende is ze nor Ale gekomme en is ze bai d'r awtste bruur in gon wone. Want ze gonk in Hellemund werke en Ale waar hèèl wa dichterbai dan America! D'r vader waar al vruug gesturve. Hai handelde in klot en stroj. D'r moeder waar hertrouwd mi ne widdeman mi vijf klèn kiendjes. Latter is di hoishaawe ok nor Ale gekomme, umdetter in de Pil gin droig sneej broud mer te verdie-ne waar. D'r ander bruurs en zeusters zin in America blieve wone. Die zin latter toinders en boere geworre en hebben 't nog nie zo slèècht gedon. Ons moeder trouwde in 1939 mi ons vader en ze ginge same bai ons in Ale in de Durpstraat wone. Doar ben ik in 1949 geborre. Al gauw genoeg noa hunnen traw wier 't orlog en krigge ze mi d'n Doitser te make. Mar in Ale hebbe ze aigeluk nie zoveul van d'n orlog geleeje. In America wel. 'n Oum en 'n tante van mai zin dor bai grenaatbeskietinge um 't lève gekomme. Die wonde tigde de Zwarte Plak an. Van d'n orlog zèluf heb ik nie zoveul meegekrigge. Ik ben immel van noa d'n oorlog en dè mag van mai zowwe blieve! Wel wier d'r in minne jongen tijd bai ons tois veul over d'n oorlog geprof. Zeker toen de Rus in 1956 Hongarije binneviel en detter bai ons vur Hongaarse vluchteling 'n Hongaarse heuske -zoas wai die nuumde - wier gebouwd.

Ons moeder zee wel 's: 'Nie te gauw ordele, want de koj kosse wel 's goei zin gewist en de goei koj.' Nei, mi Doitsers heb ik over 't algemeen nie zo veul te make gehad. Behalve mi ein van m'n tantes oit America. Dè waar 'n Doitse. 'Ich kom ous Pruuse,' zi ze. 't Waar 'n hèèl goei vrouwke. As ge doar kwaamt, dan stond 'r altijd de vlaai kloar. Dan krigde nie éin stuk, neije wel tweije of mèèr, as ge dè wot! 't Waar 'n hèèl zaacht menske en hield hèèl veul van klèèn jong. As ge binne kwaamt, dan viert ze oe mee in durren èrm en liet ze oe host nie mer los! Over d'n orlog proatte ze nie gèr. Mar as ze dor immel wél over begon, dan kos ze nie hendig op-haawe. Ze hatter hèèl veul moeite mi detter zoveul Doitsers in d'n orlog verkèèrd waare gewist. Mar ze zitter alt bai, detter zeker ok heil veul goei Doitsers ware en dan krig ze gauw genoeg troane in d'r auge. Heur vader waar in d'n uurste wirreldorlog an 't Belgisch front, bai leper, gesneuveld, zodè heur moeder mi zeuve klèèn blif zitte! Nei, die higget zeker nie hendig gehad.

In de jorre zèèstig krigge we bai ons in de straat mi jong Doitsers te make. Die kwame zondigs mi van die sport-BMW's dur Ale geskeurd, um dormi ons maikes in prebere te palleme. Ons buurmaiske ging ok mi n'n Doitser ant vrije, behoorlijk tigde de zin van d'r aaw lui in. Mar ja, die Doitsers han toch wel wa, zeeje ons maikes. Oiteindelijk is ons buurmaiske 'r mi inne getrouwd en ze zin tot naw toe goewd bai mekare geblivve! Dè kande tiggeworrig toch nie mèr zo hendig zegge! Begin van de jorre zeuventig kwam n'n andren Doitser, Peter Mafay, mi dè liedje oit van 'Du bist alles auf der Welt'. Dor ben ik op de dansvloer op ant skoifele gegon en ben op die manier an ons vrouw blieve plekke. Zowel letterlijk as figurlijk! Gewoon, op ne vierkante mèter wa op en ner wiebele en skeuve. Oew hand tigde dè kuntje an, oew auge deecht, oewe kop in durre nek en d'n oavund kos nie mer kepot! Ik kos er nie genoeg van kriege ! Nou, en dan zegge sòmmege nog dè die Doitsers nie deugde! Ge kant mai nog mèèr vertelle! Wie stonter 't uurste kloar um die errum tobbers oit Sirië op te vange? Ja, presies, d'n Doitser! Ja, 't wiere d'r in inne kèer wel heil veul, mar die vluchteling hebben 't toch mar goewd getroffen mi die Doitsers! Pas geleeje zin d'r nog tweije Doitse stellekes bai ons op bezoek gewist. Die kwame oit Frankeland, in Zoid-Doitsland. 't Zin vriende van meen bruur. Ik heb ze mi de fiets meege-nomme om ze v'nalles in ons burt te loate zien. Ik ben al jorre netuurgdis bai 't IVN en ben ok al jorre doende as gids bai onze heemkundekring. Zo heb ik ze ok in kusteel Croy rond geleid. Dè vonge ze keiskon, mar dè kusteel bai hullie waar toch wa grotter, zeeje ze. Ja, n'n Doitser blie toch n'n Doitser! Binnekort goa ik nor hullie, ok nur hullie kesteel. Dè kan dan wel wa grotter zin, mar toch nie zo skon as kusteel Croy. Nou ja, vur mai dan. Nei, ik goa vur Doitsers nie trug stoan! Was machte me noer kloer! Das iest was ieg nog soe sagen hattle!"

De eerste 'baddokter' in Nederland als arts actief in Aarle-Rixtel

Jan Dekkers

Dat opruimen en verhuizen lastige en soms vervelende klussen zijn weet iedereen, maar soms kom je daarbij toch ook verrassende en leuke dingen tegen. Zo viel mijn oog op een krantenartikel in 'De Zuidwillemsvaart', gedateerd 15 januari 1936, dat de merkwaardige titel "De eerste baddokter in Nederland was tijdelijk geneesheer te Aarle-Rixtel" droeg.

Mijn werkzame leven doorgebracht hebbend te midden van dokters, verpleegkundigen etc. was mijn interesse onmiddellijk gewekt. Vele doktoren met de meest uiteenlopende specialismen en titels was ik al tegengekomen, maar een baddokter kende ik nog niet.

Het draait om iemand uit de familie d'Aumerie, om precies te zijn om Johan Franciscus d'Aumerie, heer

van Vlierden, Rixtel en Aarle-Beek, geboren te Venlo op 18 januari 1779. Je zou je kunnen afvragen hoe een Franse naam in een Nederlands doopregister terecht is gekomen. Maar Nederland heeft zich door de eeuwen heen altijd een gastvrij land getoond. Zoals het ook in deze tijd

vele vluchtelingen opneemt en huisvest, heeft het dat ook in vorige eeuwen gedaan. Dit is ook de oorzaak dat men in ons land vele Franse familienamen vindt, daterend uit de tijd voor het Edict van Nantes (1589) waarbij aan de Franse protestanten de vrijheid werd gewaarborgd hun godsdienst uit te oefenen en uit de tijd na de herroeping van het Edict toen opnieuw vele Franse Hugenoten genoodzaakt werden naar Nederland uit te wijken.

De familie d'Aumerie behoorde ook tot deze groep en Johan François was te Venlo gevestigd als geneesheer. Kennelijk was hij een goed voorbeeld voor zijn zoon geweest want die trad in de voetsporen van zijn vader en studeerde op 21 mei 1804 af aan de universiteit te Leiden alwaar hij tot dokter promoveerde om zich hierna te Boxmeer te vestigen als arts. Hij wist al snel door zijn bekwaamheid de aandacht op zich te vestigen. Dat werd zichtbaar toen koning Lodewijk hem in 1809 vroeg naar Aarle te gaan, waar hij als koning op bezoek was ge-

weest en waar een zeer besmettelijke ziekte was uitgebroken die veel slachtoffers maakte. Ter leniging van de ellende kreeg d'Aumerie f 3000,- en de koning droeg hem op te proberen de epidemie meester te worden. En dat lukte hem ook in een betrekkelijk korte tijd. Het was dus te verwachten dat dokter d'Aumerie geen plattelandsdokter zou blijven. Maar wat wel heel bijzonder is, is dat hij de eerste baddokter van Nederland is geworden, een ambt dat hij tot zijn 73ste jaar is blijven beoefenen.

In Scheveningen woonde in die dagen een merkwaardige man, Jacob Pronk genaamd, reder van beroep. Hij was een vurig Oranjeman en speelde een voorname rol bij het verjagen van de Fransen uit Den Haag. Hij viel echter bij de overheid in ongenade door zijn eigengereide manier van optreden: hij kondigde op eigen houtje bestuursmaatregelen af voor het dorp Scheveningen. Vissers mochten slechts passagiers aan boord nemen als de passagiers in het bezit waren van een door hem gewaarmerkt paspoort. De magistraat in die tijd vond dit niet kunnen en nam hem zijn positie af.

Maar Jacob Pronk was wel heel ondernemend en vindingrijk. Hij zette even boven het dorp een houten gebouw neer met een ontvangstkamer en vier badkamers, liet op het strand twee badkoetsjes tussen de duinen en de zee heen en weer rijden en noemde dit alles tezamen 'de badplaats Scheveningen'. En het werd een succes, zozeer dat de gemeente 's-Gravenhage eens met de eigenaar ging praten en het in 1827 met hem eens werd over de overname. De gemeente liet onmiddellijk het houten gebouw vervangen door een modern stenen badhuis en benoemde Jacob Pronk tot badmeester voor een salaris van f 1000,- per jaar met een woning, voorzien van licht en (vuur) warmte. Met hetzelfde salaris werd in hetzelfde jaar dokter d'Aumerie uit Boxmeer tot "baddokter" benoemd en daarmee was de moderne badplaats Scheveningen geboren.

Jacob Pronk overleed op de dag waarop dokter d'Aumerie 59 jaar werd, namelijk op 18 januari 1838. Beiden maakten te Scheveningen de cholera-epidemie van 1832 mee en ze hebben beiden bij de bestrijding daarvan hun sporen verdiend. Van de 4800 inwoners werden er 615 ziek en zijn er 262 gestorven. Beide heren overleefden de epidemie. Dokter d'Aumerie legde zijn functie van baddokter neer in 1852 en overleed op 8 juni 1856.

De poffer

Henk van Beek

De poffer wordt nog steeds gezien als hét icoon van de Brabantse klederdracht. Ook in ons heemhuis is een aantal mooie exemplaren van deze kanten muts te bewonderen. Niet alleen op oude foto's, maar ook tastbaar. Ze roepen nog steeds nostalgische gevoelens op, ook bij mij, want in mijn jeugd-jaren zag je ze nog regelmatig, vooral op feestdagen, maar ook bij bijzondere gelegenheden.

Het woord poffer heeft overigens niets te maken met 'het op de pof kopen' van het hoofddeksel. Dat is volledig in strijd met de werkelijkheid: een trotse boerin wilde er mee pronken, vooral die van de rijkere boerenstand. De naam 'poffer' is afkomstig van het 'poffen' van de muts, net zoals bij pofmouwen. Als je er een wilde laten maken, dan kostte dat een

lieve duit. Tijdens de donkere wintermaanden waren er ook vrouwen die het maken van poffers als tijdverdrijf verkozen. De muts bestond uit een aantal onderdelen, namelijk: een zwarte muts, een witte ondermuts, een sierrand en linten. Ik denk dat mijn generatie (die van net na de

oorlog geboren) de laatsten zijn, die de poffer nog hebben zien dragen.

De poffer heeft kennelijk zo'n indruk gemaakt, dat menigeen denkt dat die eeuwenlang in de mode is geweest. De poffer beleefde echter in de periode 1870-1950 zijn bloeiperiode. Daarna raakte dit hoofddeksel geleidelijk in ongebruik en omstreeks 1960 was aan deze dracht vrijwel een einde gekomen.

Tegenwoordig zie je de poffer enkel nog op folkloristisch getinte feesten, zoals op boerenbruiloften tijdens carnaval. Zoals al eerder aangehaald zie je ze

vooral nog op oude foto's. Op schilderijen kom je ze niet zo gauw tegen. Dan zie je vaker de Brabantse muts, net zoals op "De aardappeleters" van Vincent van Gogh.

Ook in het heemhuis kom je ze op enkele schilderijen en prenten tegen en natuurlijk ook in het fotoarchief.

Mooie vondst

Redactie

Van Joris van der Zanden kregen wij nevenstaande foto toegestuurd. De foto dateert uit de dertiger jaren van de vorige eeuw. Het is een foto van het rechtergedeelte (in de Kerkstraat) van ons huidige heemhuis. Dat deel was toen nog een aparte woning.

Van een kleine wereld waarin veel te beleven was (2)

Louis Barten

Neven de klinkers van de Kerkstraat was er gewoon zwart zand. Ander zand kenden we alleen als strooizand dat bij sommigen nog op de vloer in huis gebruikt werd. Op dat zand kon je tekenen en het veld uitzetten voor het hinkeperken, meskepikken, bolkeren, pin- en kaptollen, knikkeren en alles wat je

Op deze foto van de Kerkstraat (omstreeks 1920) is links café van Eupen te zien en rechts het huis van Wouters.

maar kon bedenken. Het was één groot speelterrein. Bij Karel Biemans was wat minder ruimte, want die hadden een stoep van een paar tegels breed voor de winkel. Karel was de bakker en de kruidenier in de Kerkstraat. Hij bakte witte mik, tarwebrood en roggebrood en af en toe broodjes en krintemik en krintebollen en tegen Sinterklaas speculsiemanekes en krollen.

Om brood te kunnen bakken moest hij natuurlijk een oven hebben, maar die zat niet aan zijn huis, maar aan dat van ons. Heel vroeger zat in ons huis bakker Jan van Deijnen en die had al een oven achter zijn huis. Later kwam daar bakker Hannes Verhoeven en die verhuisde naar de hoek van de Kerkstraat. Zijn zus Marie bleef in dat huis en huurde neef Karel Biemans in als bakker.

Later, in de jaren '30 van de 20ste eeuw, bouwde Marie de winkel en de bakkerij bleef achter het huis waar wij later woonden. Tante Sien, een zuster van ons moeke, werkte daar.

Naast de bakkerij was een grote houtopslag voor de mutserd waarmee de oven werd gestookt. Wij noemden die altijd 'onder de poort' en ze lag aan het einde van de brede gang tussen het huis van Biemans en ons huis. De gang kon aan de straatkant afgesloten worden met een houten lattenpoort. In die gang mochten we spelen en als dat om een of andere reden nodig werd gevonden moesten we achter de poort blijven.

Ons huis was het eerste van een rijtje van vier waar grote lindebomen voor stonden en een dubbele lichtpaal met een straatlamp. Het waren, zoals men zei, wevershuisjes, maar toen woonden er geen één wever. Onze vader was schoenmaker, Jan de Reijdt werkte in Helmond net als Endevoets en Driek Gruijters. Driek was overigens getrouwd met Cato Barten en ons moeke heette ook Cato Barten en dan zei men, om ze uit elkaar te houden, Cato Barten van de hoek als ze de vrouw van Driek Gruijters bedoelden.

We gaan weer de straat over en staan dan voor de café van Toon van Eupen, via een gang gescheiden van slager Hagelaar op de hoogte van de slagerij. Daar was de ingang van de smederij van Toon van Eupen.

Bij gelegenheid van het zilveren huwelijk van Tjeu van Bracht heb ik een notitie gemaakt met als titel: 'Een tapperij met een verleden'. Het zou te ver voeren om dat hele verhaal hier te vermelden, maar het begint achter in de Kerkstraat. Daar was café Biemans en dat kwam van de Gruijters-kant. Toon van Eupen uit Gemert trouwde met Miet Biemans en nam het café over en op het naast gelegen terrein begon hij een smederij. In 1930 krijgt Toon van Eupen vergunning om op het terrein, kadastraal bekend Gemeente Aarle-Rixtel Sectie A. Nr. 177, een woonhuis annex café en smederij te bouwen. De aannemer was Jagers uit Gemert en de uitvoerder was F.H. van Wetten. Met buurman Piet v. Wetten werd overeengekomen dat zijn schuur op de het bouwperceel mocht blijven en daar tegenover mocht Van Eupen aan de kant van Van Wetten een deur maken en een overkapping tussen het bestaande pand en de nieuwbouw. Daarmee was het clubhuis van de jeugd van de Kerkstraat gefundeerd, bij Biemans in de gang.

Achter het huis van Marie Verhoeven: Tante Sien van Wetten, Marie Verhoeven, Wim Barten, Harry (broer) Barten, vader Harry Barten, Ome Frans van Wetten en Karel Biemans. Foto gemaakt omstreeks 1930.

Wanneer er bier werd afgeleverd, werden de tonnen van de wagen op banden op de grond gegooid, dan door de gang naar die zijdeur gerold en vandaar gingen ze in de bierkelder. In omgekeerde volgorde werden de lege tonnen naar de wagen gerold en dan met de hand daarop gezet, met de lange kant voor de buik in een zwaai op de wagen.

In de gang kwam de jeugd uit de Kerkstraat bij elkaar. Daar werd afgesproken, want daar was het altijd droog en er was veel plaats tot aan de weg. Onder de veranda van het café mocht je niet komen. In het huis van Piet van Wetten was Jan Biemans komen wonen. Zijn vrouw Betsie had daar haar textielwinkeltje.

In de loop der jaren vonden veel verenigingen al dan niet gedurende langere tijd een onderkomen bij Van Eupen. In 1943 trouwde het enige kind, Catharina Johanna van Eupen, Zus, met Marinus van Bracht. Tijdens de bevrijding van 25 december 1944 tot 19 maart 1945 hebben de Engelse strijdkrachten een deel van Van Eupens zaak gevorderd. Er was een gaarkeuken en er waren militairen in ondergebracht.

Vanaf 1 juli 1946 staat het bedrijf op naam van Van Bracht en vanaf 1957 is er vergunning voor de uitoefening van een bloemverkoopbedrijf.

Deze foto (begin 20e eeuw) is ouder dan de vorige. Links café Biemans en het huis waarin mijn grootmoeder, Mijntje Biemans, is geboren. Die man links is misschien mijn overgrootvader wel.....

Het hoeft geen betoog dat veel van de activiteiten in de Kerkstraat begonnen bij Van Eupen/Van Bracht. Daar woonden wij recht tegenover, wij beleefden alles mee. De schoenmakerij was aan de straatkant en vanuit het werkhuis hadden we een vrije kijk op uitvaarten, bruiloften en vaste cafébezoekers en de jeugd van den Opstal kwam bij ons vader voor het raam vragen om sigarenbandjes, kijken naar het werk en genieten van zijn gekke streken.

Andere bronnen voor je stamboomonderzoek

Wilma Martens

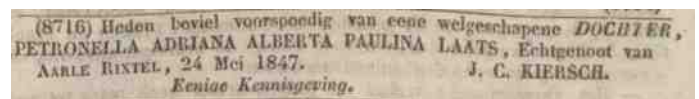
Naast de burgerlijke stand en de bevolkingsregisters zijn er nog vele andere bronnen waar je gegevens van bijvoorbeeld je overleden familieleden kunt vinden. Hieronder zal ik er een aantal beschrijven.

Ik beperk me voor veel van de onderstaande bronnen tot de regionale digitale mogelijkheden. Voor alle bronnen geldt: zoek op www.geneaknowhow.net of er ergens een digitale bron is voor de regio/gemeente waar u in geïnteresseerd bent.

Familieadvertenties in de krant

Iedereen kent de huidige geboorte- en rouwadvertenties in de krant. Deze bestaan echter al heel lang en kunnen een schat aan informatie bieden over de gezinssituatie en het adres van overleden familieleden. Vooral overlijdensadvertenties bevatten vaak de geboortedatum en -plaats van de overledene en ook de namen van de echtgenoot of echtgenote en (klein)kinderen. Een handige aanvulling op je gegevens misschien, maar ook een controle-mogelijkheid om te zien of de gevonden zaken volledig zijn. Met behulp van het adres is een vermelding in het bevolkingsregister vervolgens gemakkelijker te vinden.

Gegevens die nog niet in de burgerlijke stand te vinden zijn (geboorten pas na 100 jaar), zijn misschien wel te vinden in de krantenadvertenties. Een deel

Voorbeeld van een geboorte-advertentie uit 1847. De naam van de dochter staat niet vermeld

van de oude kranten vindt u op internet. Voor een ander deel zult u naar een regionaal archief of een dependance daarvan moeten. Zo staan er een aantal jaargangen van 'De Zuidwillemsvaart' (een krant hier uit de regio uit de tijd 1881-1944) op microfiche in de bibliotheek in Helmond.

Belangrijke websites die u kunt gebruiken om het archief van een krant te vinden zijn: www.archieven.nl en: www.delpher.nl

Beide websites hebben een zoekfunctie waarbij u bijvoorbeeld de naam van het familielid kunt invoeren. Als er een datum bekend is, kunt u de kranten ook digitaal doorbladeren.

Ook enkel regionale archieven hebben kranten uit hun regio op de eigen website, zoals het regionaal archief Nijmegen dat de collectie oude kranten van De Gelderlander op zijn site digitaal doorzoekbaar heeft gemaakt. Het zoeken op naam kan ook nog andere verrassingen opleveren, zoals artikelen over jubilea of een onderscheiding.

Een zoekresultaat met als zoekopdracht Aarle-Rixtel in kranten op Delpher. De zoekopdracht wordt geel gearceerd weergegeven.

Notarieel archief

Er zijn handelingen die (ook nu nog) alleen rechtsgeldig zijn als ze vastgelegd zijn bij een notaris. Sinds de middeleeuwen zijn er al notarissen in een aantal provincies en vanaf 1811 hebben zich verspreid over heel Nederland notarissen gevestigd. Notariële archieven bevatten allerlei door de notaris opgemaakte akten. Ze gaan over de verdeling van bezittingen (testamenten, echtscheidingen, huwelijkse voorwaarden), onroerend goed (koop, verkoop, hypotheek) of leningen (schuldverklaringen). In geval van meerdere erfgenamen (en bezit om te erven) is er meestal een boedelbeschrijving bij de notaris opgesteld. Bij minderjarige of onder curatele gestelde erfgenamen was dit vroeger zelfs verplicht. De notariële akten geven veel informatie over de bezittingen en de verdeling ervan, maar vooral ook over de verhoudingen tussen de partijen. Ook worden er leeftijden en beroepen genoemd. Zeker voor de invoering van de burgerlijke stand kan een notariële akte het bewijs zijn dat er echt sprake was van een familieverhouding.

Het door de notaris bewaarde exemplaar van de akte heet een minuut. Een aantal akten (minuten) samen chronologisch gerangschikt heet een protocol.

Akten die ouder zijn dan 75 jaar zijn in principe openbaar, voor testamenten geldt een termijn van

100 jaar. De openbare akten zijn te vinden in gemeentelijke of regionale archieven. Het BHIC heeft van veel akten uit onze regio een samenvatting online staan die ook doorzoekbaar is. Via de site van het RHC vindt u de akten van de notarissen van Helmond.

Memories van successie

Memories van successie zijn akten waarin de belasting die men over een erfenis moest betalen wordt vermeld (successierecht belasting).

Vanaf 1806 moest er in Nederland belasting over een erfenis betaald worden. Maar pas vanaf 1818 werden er systematisch akten gemaakt bij het overlijden en werden deze ook bewaard. De akten vermelden informatie over de overlijdensdatum en plaats, de bezittingen en gegevens over de erfgenamen van de overleden persoon. Er staat ook vermeld of er een testament of huwelijkscontract is opgemaakt. Met dit gegeven is het dan weer mogelijk om de notariële akte op te zoeken.

Niet altijd zijn er memories van successie opgemaakt. Als de erfenis weinig waard was (minder dan 300 gulden in 1818, 1000 gulden in 1878) of als er geen onroerend goed was hoefde er geen successiebelasting betaald te worden. Tot 1878 gold dit ook voor erfenissen in de rechte lijn.

Memories van successie zijn voor de stamboomonderzoeker vooral van belang voor de gegevens van de erfgenamen en om je een beeld te vormen van de leefomstandigheden en bezittingen.

Veel regionale archieven hebben de memories van successie digitaal doorzoekbaar gemaakt op hun eigen site. De site www.wiewaswie.nl heeft een aantal indexen opgenomen en bij een zoekactie naar personen wordt getoond of er een memorie van successie is.

Kadaster

In 1832 (Limburg 1840) begon men in Nederland met een systeem van registratie van onroerend goed. Alle percelen waren in de voorafgaande (20) jaren opgemeten en werden in een landelijke kaart ingetekend.

Elke kadastrale gemeente (een kadastrale gemeente is niet altijd helemaal gelijk aan een bestuurlijke gemeente) bestond uit een of meerdere secties, aangeduid met een letter. Alle percelen in een sectie kregen een volgnummer. Zo kreeg ieder perceel

178.195 Resoluties Raad van State (178.195)

 61 Regenten van AARLE RIXTEL geven bij rekest te kennen dat ze hun schoolmeester Willem BOSCH een geschikte woning hebben willen aanbieden en een jaarlijkse huishuur van 22 gulden. Ze hebben ook aangeboden de school bij de kerk van Aarle tot een geschikte woning te laten ombouwen of een ander bekwaam huis midden in het dorp te willen verhuren. Hiermee schijnt de schoolmeester niet tevreden en houdt vol 'dat sy hem eene geheele nieuwe huysinge nae sijne phantasie sullen hebben te timmeren'. Men vindt dit onredelijk. Men verwijst de kwestie naar de Haagse gedeputeerden die in de meierij komen.

Zoekresultaat uit de resoluties van de Raad van State van 27 mei 1653 (gevonden via BHIC, de oude tekst is door vrijwilligers in hedendaags Nederlands samengevat en digitaal doorzoekbaar gemaakt)

een unieke codering, een combinatie van de gemeentecode (Aarle-Rixtel kende als gemeentecode 10002), een sectieletter, bijvoorbeeld A en een perceelnummer, bijvoorbeeld 315.

De scans van de kadastrale kaarten uit 1832 zijn toegankelijk via internet op de site van de Rijksdienst van het Cultureel erfgoed, <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>

Klik op de openingspagina op de regel: collectie kadastrale kaarten 1811-1832. Er verschijnt dan een nieuw scherm met een zoekfunctie.

Zoeken op de term Aarle-Rixtel levert 79 resultaten op. De resultaten bestaan uit:

*Het verzamelplan. De kaart van de kadastrale gemeente met een overzicht van de secties

*Een aantal minuutplannen. De oorspronkelijke kaart van een sectie of deel van een sectie met daarin ingetekend alle percelen

627	2	2	2	2	2	2
628	2	2	2	2	2	2
629	2	2	2	2	2	2
630	2	2	2	2	2	2
631	2	2	2	2	2	2
632	2	2	2	2	2	2
633	2	2	2	2	2	2
634	2	2	2	2	2	2
635	2	2	2	2	2	2
636	2	2	2	2	2	2
637	2	2	2	2	2	2
638	2	2	2	2	2	2
639	2	2	2	2	2	2
640	2	2	2	2	2	2

Een stukje uit een OAT met daarin de nummers van de bijbehorende percelen met de eigenaar, het gebruik en de grootte van het perceel

*De oorspronkelijke aanwijzende tafels (OAT). Het register met per sectie de percelen, gerangschikt in volgorde van de perceelnummers. Van elk perceel is vermeld wie de eigenaar was, het soort eigendom (b.v. weiland, bos, huis) en de grootte.

Met wat zoek is het zo mogelijk om te achterhalen wie bijvoorbeeld uw huidig perceel in 1832 in eigendom had.

Alle veranderingen van eigenaren, gebruik of omvang van een perceel zijn vanaf 1832 vastgelegd in

Detail uit de kadastrale kaart van 1832 met de kruising Dorpsstraat/Kerkstraat en de bijbehorende nummers van de percelen

registers en op kaarten. Voor inzage hierin zult u naar de regionale archieven of kantoren van het kadaster moeten. Ze zijn niet digitaal te vinden.

Militaire bronnen

Vóór de Franse overheersing (1795) bestond ons leger uit huursoldaten. Tijdens de Franse overheersing werd er een dienstplicht ingevoerd waardoor mannen verplicht werden om dienst te nemen in het Franse leger. Na de Franse bezetting werd met de stichting van het Koninkrijk der Nederlanden dit systeem gehandhaafd. De zgn. Nationale Militie ontstond. In iedere gemeente werden alfabetische lijsten aangelegd van alle mannen die dat jaar 19 werden. Ieder kreeg een volgnummer en met behulp van deze volgnummers werd iemand in- of uitgeloot voor de dienstplicht. Tot 1898 kon iemand die ingeloot was echter ook een vervanger inhuren. De militieregisters bevatten de gegevens van alle mannen, ook als ze uitgeloot waren of een vervanger hadden gestuurd.

Iedere dienstplichtige die ingeloot was werd ingeschreven in het stamboek van het legeronderdeel waarbij hij ingedeeld was met naam, geboortedatum, woonplaats en de namen van de ouders. Ook bevatte de stamboekinschrijving een signalement (lengte, kleur ogen etc.), het verloop van de militaire carrière en de datum van in- en uitdiensttreding. Het nationaal Archief beheert de stamboeken uit het verleden.

Op de site van dit archief (www.gahetna.nl) is te vinden welke stamboeken van welke regimenten uit welke tijd bestaan. Een groot gedeelte van de stamboeken is digitaal te vinden op de site van de mormonen (familysearch.org) en voor alle documenten op deze site geldt dat u via de site www.zoekakten.nl gemakkelijk toegang krijgt tot de gescande bronnen van FamilySearch. Er wordt door vrijwilligers van zoekakten hard gewerkt aan een digitale index met zoekfunctie en een gedeelte is daarvan nu al te gebruiken.

De site www.militieregisters.nl heeft een zoekfunctie op de militieregisters van een deel van de gemeenten en een uitgebreide uitleg hierover.

Er zijn nog een aantal sites meer waarop oude militaire gegevens te vinden zijn. Typ soldaten+genealogie in de zoekbalk op internet en u krijgt behoorlijk wat resultaten.

De scheepssoldijboeken van de VOC

Werkte een van uw voorouders bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie, dan is de kans groot dat zijn naam voorkomt in de scheepssoldijboeken. In deze boeken hield de VOC haar personeelsadministratie bij. Van elk schip dat tussen 1700 en 1795 afvoer werd een lijst van opvarenden opgesteld (naam, plaats van herkomst, datum indiensttreding, functie, salaris, datum en reden van uitdiensttreding).

Scheepssoldijboeken vormen een prachtige bron van informatie over een persoon. Bij de reden van uitdiensttreding komt je interessante details tegen zoals vermist, vermoord, schip vergaan.

Vrijwel alle scheepssoldijboeken van de VOC zijn bewaard gebleven. Ze zijn in te zien in het nationaal archief. De index van namen is digitaal doorzoekbaar op zijn site (www.gahetna.nl)

De index van de namen is ook digitaal beschikbaar en gekoppeld aan zoekresultaten op www.wiewaswie.nl

Emigrantenlijsten

Via de site van het nationaal archief zijn een aantal lijsten met daarop gegevens van emigranten digitaal doorzoekbaar.

Via zoekakten.nl zijn de scans op Familysearch doorzoekbaar (zie onder landverhuizers)

Oude telefoonboeken

Via de site Delpher.nl zijn oude telefoonboeken doorzoekbaar. Ze zijn helaas moeilijk te vinden op deze zeer uitgebreide site. Typ in het zoekvenster op de beginpagina: telefoondienst+ museum voor communicatie en onder boeken zie je 50 resultaten.

Tot slot

Er zijn nog vele andere bronnen waarin u gegevens over uw voorouders kunt vinden. Afhankelijk van de persoon, gemeente of beroep kan zijn of haar naam op meer plaatsen vernoemd staan. Alles bij elkaar geeft die informatie een verbreding van uw kijk op de voorouder en gaat de persoon meer 'leven'.

Steeds meer bronnen worden gedigitaliseerd. Gebruik de zoekfunctie van uw zoekmachine op internet, wissel met zoektermen en ik voorspel dat er allerlei wetenswaardigheden tevoorschijn zullen komen.

Dit was het laatste deel van deze korte inleiding op stamboomonderzoek. Het is een eerste aanzet. Veel plezier met de zoektocht.

Onderstaand een overzicht van de websites, genoemd in dit artikel

nationaalarchief.nl

wiewaswie.nl

familysearch.org

zoekakten.nl

militieregisters.nl

delpher.nl

geneaknowhow.net

Vermelding in de 'naamlijst voor den interlocalen telefoondienst 1925'.

Aarle-Rixtel kent 10 aansluitingen.

Vermelding in de 'naamlijst voor den interlocalen telefoondienst 1930'. Er zijn nu al 16 vermeldingen

Indien onbestelbaar: Dorpstraat 30G, 5735 EE Aarle - Rixtel

*Onze voormalige heemkamer ligt er verlaten bij.
Een nieuwe tijd breekt aan....*

Heemkundekring Barthold van Heessel

De kring is opgericht in 1952 en stelt zich ten doel het bevorderen in brede kring van de belangstelling voor en de kennis van eigen streek, volk en gebruiken en van heemkundig waardevolle overblijfselen uit vroeger tijden. Om dit doel te realiseren kent de

heemkundekring de volgende werkgroepen:

monumenteneducatie
lezingen/cursussen
fotowerkgroep
redactieraad Het Hagelkruis

dorpswandelingen
genealogie
bibliotheek/archief

Museum/Heemhuis Barthold van Heessel

In de loop van de maand mei verhuist ons museum/onze heemkamer naar het nieuwe heemhuis aan de Kouwenberg 37. De nieuwe openingstijden moeten nog nader worden vastgesteld. Hierover wordt zowel op onze site www.heemkameraarlerixtel.nl als in de media t.z.t. informatie gegeven.